

РОЗДІЛ 8. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВИХ МЕХАНІЗМІВ
ІННОВАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯINTRODUCING ACCOUNTING AND FINANCIAL MECHANISMS
OF INNOVATIVE INTERACTION OF BUSINESS ENTITIES

У публікації розглянуто процес запровадження обліково-фінансових механізмів інноваційної взаємодії суб'єктів господарювання для підприємств гірно-металургійного комплексу відповідно сучасним викликам. Було досліджено теоретичні аспекти обліково-фінансового механізму; нормативно-правове забезпечення; проблематика інноваційної взаємодії суб'єктів господарювання в умовах військового стану. Авторами обґрунтовано подальше поглиблення досліджень обліково-фінансових механізмів, а також питання їх ефективного використання при запровадженні інноваційної діяльності. Охарактеризовано основні показники для аналізу ефективності діяльності підприємства при реалізації обліково-фінансового механізму. Проаналізовані фактори, які впливають на ефективність діяльності підприємства та його фінансовий результат в умовах військового стану.

Ключові слова: обліково-фінансовий механізм, взаємодія суб'єктів господарювання, фінансові показники, вітчизняні металургійні виробники.

The publication considers the implementation of accounting and financial mechanisms of innovative interaction of business entities for enterprises of the mining and metallurgical complex in accordance with modern challenges. The main theoretical and methodological approaches to revealing the meaning of the concept of "accounting and financial mechanism" are considered. The theoretical aspects of the accounting and financial mechanism were studied; regulatory and legal support; the issue of innovative interaction of economic entities in the conditions of martial law; issues of innovative development in the global and national environment. At the same time, deepening the study of accounting and financial mechanisms, as well as the issue of their effective use in the implementation of innovative activities, is relevant. The main indicators for the analysis of the activity of a domestic enterprise in the metallurgical industry during the implementation of the accounting and financial mechanism are presented, taking into account the innovative interaction of business entities and production features. The factors affecting the enterprise's activity and its financial result in the conditions of martial law are analyzed. The prospect of developing such a concept of the accounting and financial mechanism of the enterprise, which will stimulate the formation of favorable conditions for ensuring all current needs for profit, requires further research. In particular, increasing the efficiency of business entities sets before them the task of forming and improving the financial support of the enterprise, the functioning of which would ensure the possibility of stable economic growth and development. In today's dynamic environment, complications of relations constantly appear in the accounting and financial mechanism, if its incentives and levers are not used correctly. The basis of the article was the changes taking place at the economic level of the state; challenges faced by domestic producers and the search for ways to support cross-border cooperation of enterprises under the conditions of using accounting and financial mechanisms of interaction of business entities.

Ke ywords: accounting and financial mechanism, interaction of business entities, financial indicators, domestic metallurgical producers.

УДК 336.12.01

DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastruct72-29>

Ліхоносова Г.С.

д.е.н., професор,
Національний аерокосмічний університет
імені М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Вербицька А.С.

бакалавр,
Національний аерокосмічний університет
імені М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Likhonosova Ganna

National Aerospace University
«Kharkiv Aviation Institute»

Verbytska Anna

National Aerospace University
«Kharkiv Aviation Institute»

Постановка проблеми. У сучасних реаліях особливо гостро постає питання до перегляду підходів формування фінансової політики та фінансового забезпечення підприємства. На сьогоднішній день, виробники потерпають від фінансових проблем зумовлених економічною кризою та військом станом в Україні. Обсяг завданої шкоди та довгострокові наслідки оцінити важко, адже бойові дії на території України тривають.

Для реалізації обліково-фінансової політики, успішного її здійснення використовується обліково-фінансовий механізм. Він є застосовуваних суспільством з метою забезпечення сприятливих умов економічного розвитку. Обліково-фінансовий механізм включає види, форми та методи організації фінансових та облікових відносин, способи їхнього кількісного визначення, сукупність способів організації фінансових відносин.

До структури обліково-фінансового механізму входять різні елементи, що відповідають різноманітності обліково-фінансових відносин. Саме множинність фінансових взаємозв'язків зумовлює застосування великої кількості видів, форм та методів їх організації. Держава в особі її виконавчих та законодавчих органів влади на основі дії економічних законів, закономірностей розвитку фінансів, облікової політики, завдань економічної та фінансової політики встановлює методи розподілу суспільного продукту, національного доходу, форми грошових накопичень, передбачає види платежів, визначає принципи та напрямки використання державних фінансових ресурсів тощо.

Водночас практика свідчить про недостатній рівень ефективності використання обліково-фінансових механізмів розвитку суб'єктів господарювання. Саме тому обліково-фінансові механізми

взаємодії суб'єктів господарювання сьогодні знаходяться у числі важливих фінансово-економічних інструментів, від позитивної реалізації яких значною мірою залежить як доля самих суб'єктів підприємництва, так і доля трансформаційних процесів в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання щодо формування та запровадження обліково-фінансового механізму взаємодії суб'єктів господарювання присвячені роботи таких вчених, як М. Александрової, А. Балабанової, І. Балабанова, А. Балацької, І. Благуна, О. Василика, С. Львовичкіна, С. Маслової, В. Москаленко, П. Нікольського, О. Опаріна, К. Павлюк, А. Поддєрьогіна, Е. Андерсон, Дж. К. Ван Хорн.

Постановка завдання. Метою даної публікації є аналіз існуючих аспектів запровадження обліково-фінансового механізмів інноваційної взаємодії суб'єктів господарювання стосовно підприємств металургійної галузі в національному і глобальному середовище відповідно сучасним викликам.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Наразі в умовах невизначеності та турбулентності економічного розвитку України, більшість господарюючих суб'єктів страждають від прямих збитків, які виникають внаслідок перешкод в сфері зовнішньої торгівлі, порушення транспортно-логістичних процесів, негативних міграційних потоків або повної зупинки процесів виробництва. У порівнянні з 2015 роком Україна втратила близько 80% обсягу виробництва сталі. Виробництво залізорудної продукції також зазнало суттєвих змін через

логістичні труднощі, скорочення попиту і зростання собівартості, що змушувало компанії тимчасово зупинити видобуток руди.

За даними ОП «Укрметалургпром» у 2022 році Україна виплавила майже 6,3 млн тон сталі, що складає лише третю частину від результату 2021 року. Показник обсягів виробництва також прокатної продукцію зменшився майже на 72%. Фактичне знищення «МК «Азовсталь» та "Маріупольського металургійного комбінату" призвело до глобальних втрат для вітчизняної економіки, адже на два активи групи «МЕТІНВЕСТ» припадало майже 40% виробництва української сталі.

З боку держави також почали відбуватися зміни задля підтримки вітчизняної економіки та виробників, зокрема:

1. Внесення змін до Податкового Кодексу України (відміна ПДВ з операцій на території України, скасування обмежень щодо кількості персоналу, зменшення податку на прибуток з 18% до 2% для компаній, дохід яких становить не більше ніж 10 млрд. гривень і які стали платником єдиного податку 3-ї групи) [1].

2. Внесення змін стосовно трудових відносин в контексті спрощення процесу звільнення й скорочення працівників, звільнення працедавців від відповідальності за затримку заробітної плати у разі знаходження підприємства у зоні бойових дій [6].

3. Скасування перевірок та відсутність санкцій за несвоєчасне подання звітності. Платники податків мають право подати податкову та іншу звітність протягом 90 календарних днів після скасування правового режиму воєнного стану, а отже

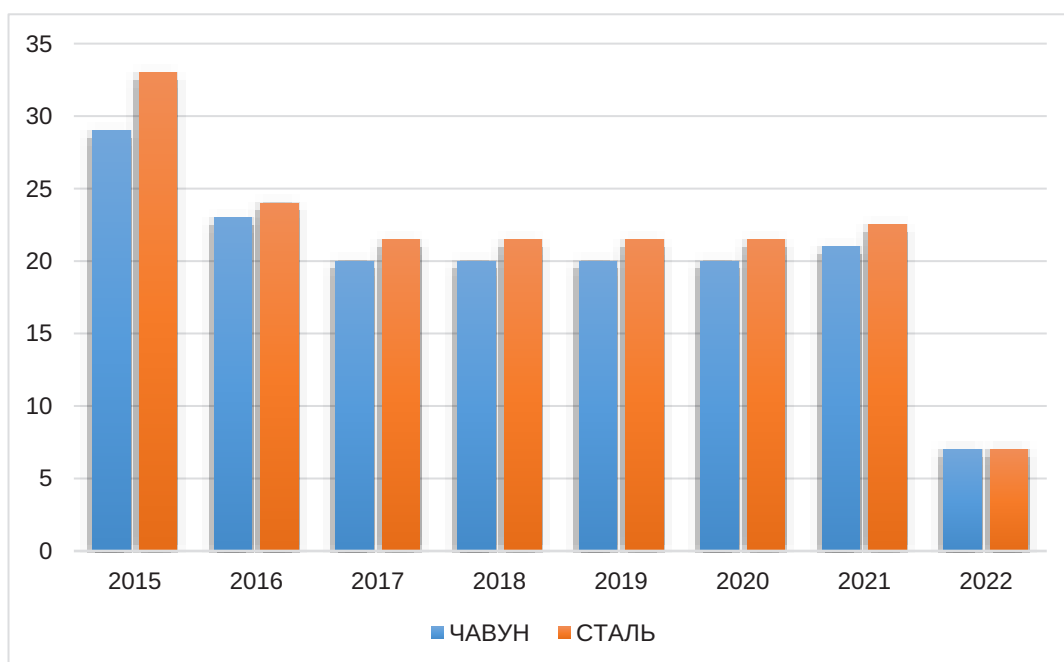

Рис. 1. Обсяги виробництва українського металопрокату в динаміці за 2015–2022 роках, млн. тон

Джерело: розроблено за даними ОП «Укрметалургпром» [8]

відповідальність за несвоєчасне подання звітності під час воєнного стану та 90 днів після його припинення також не застосовується [2].

4. Внесення змін щодо отримання ліцензій та дозволів на більшість видів діяльності. Постановою № 314 від 18 березня 2022 року Кабмін запровадив декларативний принцип набуття права на провадження господарської діяльності без необхідності отримання документів дозвільного характеру, ліцензій тощо [9].

Ті управлінські алгоритми, які діяли в мирний час, неефективні під час війни. Одним із основних завдань при впровадженні обліково-фінансового механізму є формування фінансового забезпечення підприємства; визначення ідеології економіки підприємства; посилення обліково-аналітичних функцій в управлінні, ефективності і гнучкості виробничої програми до умов зовнішнього середовища; зниження економічних ризиків і підтримка конкурентоспроможності компанії.

Таким чином, плануючи перспективи розвитку підприємства та визначаючи методи та інструменти стимулювання виробництва, підвищення ефективності та забезпечення фінансової стійкості, підприємство формує дієвий обліково-фінансовий механізм господарської діяльності, який дозволяє мобілізувати як наявні у нього фінансові ресурси, так і залучені з інших джерел.

У сучасному розумінні інноваційна взаємодія суб'єктів господарювання розглядається як цілеспрямований процес змін, в якому органічно поєднані процеси створення інновацій. Рішення завдання з запровадження обліково-фінансового механізму інноваційної взаємодії суб'єктів господарювання передбачає створення нормативно-правових і економічних умов для формування інноваційної фінансової інфраструктури, спрямованої на розвиток існуючих виробництв.

Обліково-фінансовий механізм взаємодії суб'єктів господарювання має складну структуру, яка включає в себе організаційну (організація, розробка і впровадження інновацій), економічну (регулювання, управління, планування та реалізація інновацій) та фінансову складові (фінансування, ціноутворення, оподаткування, фінансовий контроль), які між собою взаємопов'язані й разом дозволяють досягти бажаного ефекту для підприємства. Такий взаємний зв'язок передбачає наявність тісної кооперації суб'єктів господарювання, державних владних структур та органів місцевого самоврядування, у розпорядженні яких знаходяться фінансові, матеріальні, мінерально-сировинні, інтелектуальні та інформаційні ресурси для забезпечення результативної господарської діяльності, яка в нинішніх умовах неможлива без впровадження інновацій.

Серед актуальних та перспективних проблем є розробка механізмів фінансово-кредитного та

інфраструктурного забезпечення інноваційної взаємодії господарюючих суб'єктів реального та фінансового секторів економічної системи. Особлива значимість розробки та обґрунтування механізмів фінансово-кредитного забезпечення інноваційної взаємодії суб'єктів господарювання, на наш погляд, пояснюється, по-перше, рідкістю фінансово-кредитних ресурсів, властивою сучасній економічній ситуації; по-друге, високою корисністю цього виду діяльності в економічній системі; по-третє, необхідністю створення ефективних форм та методів фінансово-кредитного забезпечення інноваційної взаємодії суб'єктів господарювання економічної системи на кожній фазі інноваційного циклу [10].

Предметним аспектом механізму є те, що його формування та функціонування відбувається відповідно до вимог чинного законодавства. З іншої сторони, обліково-фінансовий механізм має вирішувати суб'єктивні проблеми підприємства на тій чи іншій стадії його діяльності.

Водночас, можна зазначити, що на даний момент актуальною постає проблема оцінки ефективності від запровадження обліково-фінансового механізму інноваційної взаємодії суб'єктів господарювання та впливу на нього різноманітних факторів, в першу чергу, пов'язаних з ризиками, які виникають під час воєнного стану в Україні для металургійних підприємств.

Оцінка ефективності відтворюється у кількісному вигляді за допомогою системи показників фінансового аналізу, яка включає у себе групи показників:

1. Показники фінансової стійкості підприємства, характеризують насамперед співвідношення між власним капіталом і зобов'язаннями. Однак за цим співвідношенням можна лише загально оцінити фінансову стійкість підприємства.

2. Показники ліквідності підприємства, які характеризують здатність фірми виконувати свої поточні (короткострокові) зобов'язання за рахунок поточних активів. Платоспроможність підприємства – це здатність виконувати свої короткі та довгострокові зобов'язання за рахунок власних активів. Цей показник вимірює рівень фінансового ризику, тобто ймовірність банкрутства підприємства.

3. Показники рентабельності підприємства, які характеризують відносну прибутковість підприємства з різних позицій і групуються згідно з інтересами учасників економічного процесу. Можливі зіставлення прибутку з факторами, які на нього впливають, формують множину показників рентабельності. Вони відрізняються між собою за змістом та метою розрахунку.

4. Показники ділової активності підприємства, які характеризують широту ринку збуту продукції на експорт, наявність продукції на експорт,

репутацію підприємства (наприклад, популярність продукції або послуг підприємства у користувачів).

Оцінити ефективність діяльності металургійних підприємств можна і без проведення особливих розрахунків, а на основі аналізу статей балансу підприємства, використовуючи порівняльний метод.

Ефективність обліково-фінансового механізму взаємодії суб'єкта підприємництва забезпечується тільки при умові поєднання у використанні організаційно-економічних елементів. Кожний із цих елементів виступає інформаційним забезпеченням в аналізі існуючого стану та перспектив розвитку діяльності суб'єкта підприємництва.

Обліково-фінансовий механізм взаємодії суб'єктів господарювання металургійного підприємства з точки зору факторного підходу до управління формується на основі врахування наступних чинників:

- підпорядкування стратегії управління фінансовою стійкістю промислового підприємства для досягнення основних цілей діяльності;

- аналіз зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства (розробка альтернатив і остаточний вибір пріоритетних сценаріїв розвитку подій, які суттєво впливають на його фінансову результат);

- ідентифікація зовнішніх і внутрішніх факторів, які впливають на фінансові та економічні показники підприємства, враховуючи їх взаємозв'язок і пріоритетність;

- вибір кількісних показників результативності (або ключових показників ефективності) реалізації обліково-фінансового механізму підприємства і його моніторингу;

- розробка коригувальних елементів управління для досягнення заданого рівня фінансової стійкості металургійного підприємства.

Висновки з проведеного дослідження.

Одним з основних факторів збитковості підприємств гірно-металургійного комплексу України є нестабільна ситуація в державі на економічному і політичному рівнях. Розвиток підприємств металургійного сектору має базуватися на регуляторній функції держави, в умовах повністю приватизованої металургійної галузі. Зазначений підхід передбачає появу значної кількості законодавчих актів для координації дій стосовно перебудови галузі шляхом проведення виваженої політики у гірничо-металургійному комплексі, що в свою чергу буде спонукати до нових джерел фінансування, посилення програмного підходу у модернізаційних питаннях за рахунок інноваційних розробок.

Подальші дослідження передбачають розробку заходів щодо трансформації обліково-фінансових механізмів, пошук найперспективніших напрямків їх реалізації задля досягнення економічного ефекту та інноваційного розвитку підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Економічна правда. Бізнес у воєнний час: як змінилося законодавство. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/28/684801> (дата звернення: 25.05.2023).

2. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення: 25.05.2023).

3. Закон України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-IX#Text> (дата звернення: 25.05.2023).

4. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-IX#Text> (дата звернення: 25.05.2023).

5. Кіндзерський Ю. Проблеми розвитку промисловості та розбудови ефективної промислової політики в Україні. *Економіст*. 2012. № 12. С. 20–25.

6. Львович С.В. Фінансовий механізм макроекономічного регулювання. *Фінанси України*. 2018. № 12. С. 26–29.

7. Масленников Є.І. Елементи системи управління фінансовою стійкістю промислового підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2014. № 12/1. С. 25–28.

8. ОП «Укрметалургпром» URL: <https://www.ukrmetprom.org/> (дата звернення: 29.08.2022).

9. Постанова Кабінету Міністрів про «Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану» від 18 березня 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-2022-%D0%BF#Text>.

10. Ліхоносова Г.С., Перепелиця Ю.Г. Балансування рівня податкового навантаження та фінансової стійкості підприємств аерокосмічної галузі. *Часопис економічних реформ*. 2022. № 4(48). С. 47–54.

REFERENCES:

1. Ekonomichna pravda. Biznes u voiennyi chas: yak zminylosia zakonodavstvo [Economic truth. Business in wartime: how legislation has changed]. Available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/28/684801/> (accessed May 25, 2023).

2. Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo dii norm na period dii voiennoho stanu» [The Law of Ukraine "On Amendments to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the application of norms for the period of martial law"]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (accessed May 25, 2023).

3. Zakon Ukrainy «Pro zakhyst interesiv subiektiv podannia zvitnosti ta inshykh dokumentiv u period dii voiennoho stanu abo stanu viiny» [Law of Ukraine "On Protection of Interests of Subjects Submitting Reports and Other Documents During Martial Law or a State of War"]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-IX#Text> (accessed May 25, 2023).

4. Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo osoblyvostei opodatkovannia ta podannia zvitnosti u period dii voiennoho stanu» [Law of Ukraine "On Amendments to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the specifics of taxation and reporting during martial law"]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-IX#Text> (accessed May 25, 2023).

5. Kindzerskyi Yu. (2012) Problemy rozvytku promyslovosti ta rozbudovy efektyvnoi promyslovoi polityky v Ukraini [Problems of industrial development and development of effective industrial policy in Ukraine]. *Economist*. vol. 12, pp. 20–25.

6. Lovochkin S.V. (2018) Finansovyi mekhanizm makroekonomichnoho rehuliuвання [Financial mechanism of macroeconomic regulation]. *Finansy Ukrainy*, vol. 12, pp. 26–29.

7. Maslennikov Ye.I. (2014) Elementy systemy upravlinnia finansovoiu stiikistiu promyslovoho pidpriemstva

[Elements of the financial stability management system of an industrial enterprise]. *Ekonomika. Finansy. Pravo*, vol. 12/1, pp. 25–28.

8. OP «Ukrmetallurhrom». [Associations of enterprises «Ukrmetprom»]. Available at: <https://www.ukrmetprom.org/> (accessed May 25, 2023).

9. Postanova Kabinetu Ministriv pro «Deiaki pytan- nia zabezpechennia provadzhennia hospodarskoi diial- nosti v umovakh voiennoho stanu» vid 18 bereznia 2022 [Resolution of the Cabinet of Ministers on "Some issues of ensuring the conduct of economic activity under martial law" dated March 18, 2022]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-2022-%D0%BF#Text> (accessed May 25, 2023).

10. Likhonosova G.S., Perepelitsa Y.G. (2022) Bal- ancing the level of tax burden and financial stability of enterprises in the aerospace industry [Balancing the level of tax burden and financial stability of enterprises in the aerospace industry]. *Journal of economic reforms*. vol. 4(48), pp. 47–54.